

Suseł moregowany *Spermophilus citellus* (1335)

Informacja w jakich regionach biogeograficznych występuje dany gatunek:
w Polsce wyłącznie w kontynentalnym

Koordinator obecny: Andrzej Kepel

Eksperti lokalni obecni: Julia Kończak, Grzegorz Wojtaszyn

Rok/lata poprzednich badań: Gatunek badany po raz pierwszy w 2013 r.

Liczba stanowisk monitoringowych oraz ich lokalizacja na tle obszarów

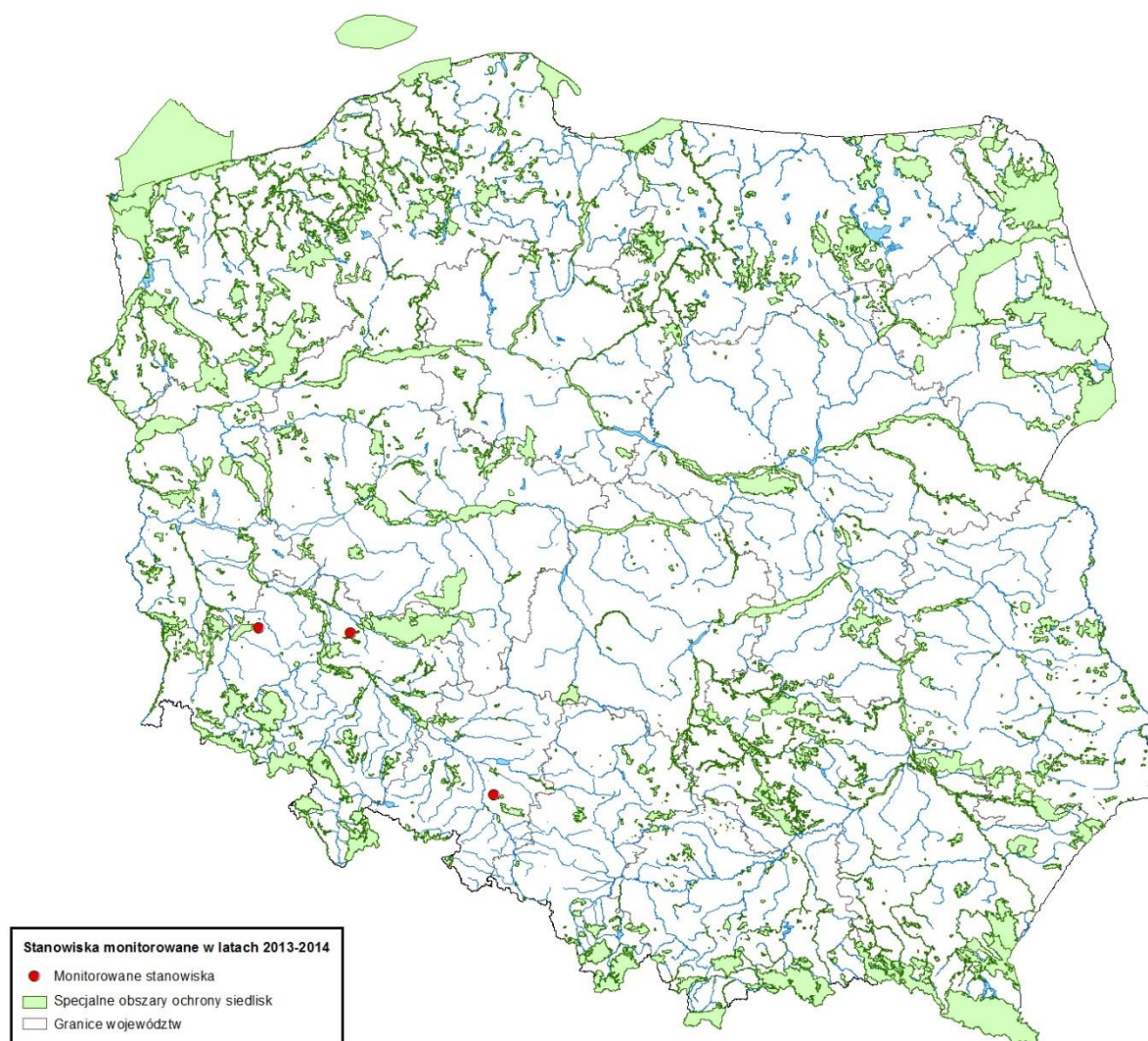
Reprezentatywność wyników pod względem lokalizacji

W roku 2013 zakończono badania na przewidzianych do monitoringu stanowiskach.

Monitoringiem objęto w całości wszystkie stanowiska susła moregowanego na terenie Polski, które zostały odtworzone w latach ubiegłych. Wyniki odzwierciedlają więc w całości (z dokładnością wynikającą z metody) stan populacji tego gatunku w regionie kontynentalnym w Polsce.

Ponieważ w tym roku powstało olejne, czwarte stanowisko gatunku w Polsce (w Rościśławicach, woj., dolnośląskie), w kolejnych latach także ono powinno być objęte monitoringiem.

Wyniki badań

Podsumowanie wyników badań i wskaźników na stanowiskach

Tab. 1. Wskaźniki na stanowiskach (liczba st.)

Zestawienie ocen wskaźników stanu ochrony gatunku na badanych stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym (wartości w tabeli oznaczają liczbę stanowisk)

Parametr	Wskaźnik	Ocena (liczba stanowisk)		
		FV właściwa	U1 niezadowalająca	U2 Zła
Populacja	Liczebność	-	2	1
	Powierzchnia zasiedlona	-	2	1

Siedlisko	Powierzchnia potencjalnego stanowiska	1	2	-
	Stan murawy potencjalnego stanowiska	1	2	-
	Baza pokarmowa	1	2	-
	Zarastanie przez drzewa i krzewy	3	-	-
	Presja drapieżników	1	2	-

Populacja

Liczebność. W Kamieniu Śląskim w tym roku podczas monitoringu odnaleziono 331 czynnych nor. Ze względu na późne rozpoczęcie wiosny, przesunięciu uległ termin dyspersji młodych. Monitoring został przeprowadzony przed zakończeniem dyspersji, co stwierdzono dopiero podczas badań. Oznacza to, że liczba susłów w tym roku była zapewne większa (nawet o ponad 100%) w stosunku do liczby stwierdzonych czynnych nor. W roku poprzednim (badania po dyspersji) liczba czynnych nor wyniosła 761. Ponieważ liczebność populacji, szacowana na podstawie liczby czynnych nor jest na tym stanowisku zdecydowanie niższa, niż potencjalna pojemność siedliska, ocena wskaźnika jest niezadowolająca – U1.

W Głębowicach w tym roku odnaleziono 115 czynnych nor. W roku poprzednim liczba odnalezionych czynnych nor wyniosła 22, a ponadto wzmocniono populację, wsiedlając kolejne 54 osobniki. Populacja ta jest wciąż znacznie poniżej maksymalnej pojemności siedliska, a jej liczebność nie zapewnia jeszcze stabilności kolonii. Wskaźnik ten oceniono więc jako U1. Tegoroczny monitoring wykazał jednak wzrost liczebności. Jeśli taka tendencja się utrzyma, w przyszłości wskaźnik może osiągnąć poziom "właściwy".

W Jakubowie Lubińskim podczas tegorocznego monitoringu zostały znalezione tylko 2 czynne nory. Monitoring utrudniała wysoka trawa, którą właściciel pozostawił (zgodnie z zaleceniem doradcy rolnośrodowiskowego) na fragmencie łąki, na którym w ubiegłych latach występowały susły. W roku poprzednim liczba czynnych nor wynosiła na tym stanowisku 43. Trudno jednoznacznie stwierdzić, czy w wyniku pogorszenia siedliska większość susłów wyginęła, przeniosła się w niezidentyfikowane miejsce, czy nory nie zostały odnalezione w wysokiej trawie. Tym nie mniej na podstawie tegorocznych wyników parametr ten na tym stanowisku kwalifikował się jedynie do oceny U2.

Powierzchnia zasiedlona. W Kamieniu Śląskim susły zasiedlały w tym roku ok. 22 ha. Jest to zdecydowanie poniżej 10% potencjalnego siedliska, a więc ocena tego wskaźnika kwalifikuje się do U1.

Do oceny U1 kwalifikuje się także ten wskaźnik w wypadku Głębowic. Co prawda procent zasiedlenia potencjalnego siedliska stanowi powyżej 20% i rośnie, jednak wciąż jest mniejsza niż 10 ha.

W Jakubowie Lubińskim potwierdzona powierzchnia zajęta przez susły spadała z <4 ha w roku 2012 do <1 ha w roku 2013. Nie można wykluczyć, że ze względu na wysoką trawę lub przeniesienie się susłów w nieznanne miejsce, części zasiedlonej powierzchni nie odnaleziono. Jednak tegoroczne wyniki kwalifikują ocenę tego wskaźnika dla tego stanowiska na U2.

Siedlisko

Powierzchnia potencjalnego stanowiska. Powierzchnia potencjalnego stanowiska w przypadku Głębowic (20 ha) i Jakubowa Lubińskiego (24,5 ha) kwalifikuje się do oceny U1. Dodatkowo w Jakubowie uległa ona zmniejszeniu ze względu na brak koszenia na części powierzchni w roku 2013.

W przypadku Kamienia Śląskiego powierzchnia potencjalnego siedliska susłów wynosi co najmniej 240 ha, co kwalifikuje ten wskaźnik w odniesieniu do tego stanowiska do oceny FV

Stan murawy potencjalnego stanowiska. W Kamieniu Śląskim łąka, na której występują susły, jest koszona co najmniej 2 razy w roku. Na fragmencie łąki wypasane są konie. Stan murawy korzystny dla susłów. W chwili wykonywania monitoringu średnia wysokość murawy wynosiła ok. 10 cm na pastwisku i między 10 a 30 cm na koszonej obszarze. Wskaźnik ten otrzymał więc dla tego stanowiska ocenę FV. Korzystne warunki dotyczą miejsca występowania kolonii susłów. Stosunkowo wysoka trawa w chwili wykonywania monitoringu utrudniała wykrywanie nor, co mogło prowadzić do pewnego zaniżenia liczby czynnych nor. Przylegająca do stanowiska murawa kserotermiczna koszona jest jeden lub dwa razy do roku. Liczba koszeń na przylegających do stanowiska trawiastych terenach lotniska jest nieznana; ze względu na wymagania PROW, dla otrzymywania dopłat rolnośrodowiskowych pozostawiane są tam fragmenty niewykoszone.

W Głębowicach łąka, na której występują susły, jest koszona raz w roku, po 1 sierpnia. Stan murawy niewystarczająco korzystny dla susłów. W chwili wykonywania monitoringu średnia wysokość murawy wynosiła ok. 10 cm. Ze względu na późny termin koszenia, ocena wskaźnika jest "niezadowolająca". Zbyt wysoka trawa w czasie wychowu młodych może mieć negatywny wpływ na ich przeżywalność (m.in. zwiększając presję drapieżników).

Ocenę U1 otrzymał także ten wskaźnik dla Jakubowa Lubińskiego. łąka, na której występują tam susły zwykle jest koszona co najmniej raz w roku, po czerwcu. Jednak w roku 2013 nie była koszona w ogóle, zgodnie z zaleceniami doradcy PROW. Stan murawy był więc niewystarczająco korzystny dla susłów. W chwili wykonywania monitoringu wysokość murawy wynosiła od 10 do 30 cm.

Baza pokarmowa. W Kamieniu Śląskim szata roślinna jest bogata i zróżnicowana gatunkowo. Ponadto stwierdzono tam dużą liczebność owadów. Ocena FV.

W przypadku Głębowic i Jakubowa Lubińskiego wartość wskaźnika została oceniona jako 2 – umiarkowana. Szata roślinna dość uboga gatunkowo. Kwalifikuje to do oceny U1.

Zarastanie przez drzewa i krzewy. W Kamieniu Śląskim krzewy i drzewa zajmują 0 % powierzchni stanowiska susłów i <1% potencjalnego siedliska. Niewielki fragment potencjalnego stanowiska jest zarośnięty przez głogi. W Głębowicach nie stwierdzono w ogóle zarastania ani stanowiska susłów, ani potencjalnego siedliska. W Jakubowie Lubińskim fragmenty stanowiska susłów oraz potencjalnego stanowiska porasta żarnowiec i różne gatunki krzewów, jednak w obu przypadkach jest to poniżej 15 powierzchni. Dla wszystkich trzech stanowisk wskaźnik ten otrzymał więc ocenę FV.

Presja drapieżników. W Kamieniu Śląskim wskaźnik tej osiąga wartość 2 – umiarkowana. Na łące widywane są psy i koty. Przy wejściach do nor rzadko znajdowane są odchody i kun. Nad łąką obserwowano trzmielojadę, błotniaka stawowego, pustułę, myszołowa i kanię czarną. Wydaje się, że presja drapieżników nie przekracza wartości przeciętnej dla stanowisk susłów. Przy utrzymaniu właściwych parametrów siedliska, presja ta nie stanowi istotnego zagrożenia dla susłów na tym stanowisku. Ocena FV. W Głębowicach presja drapieżników jest wysoka (wartość wskaźnika: 1). Przy wejściach do nor dość często znajdowane są odchody lisa i kun. Pojedyncze nory są rozkopywane. Nad łąką obserwowano błotniaka stawowego, myszołowa, bielika oraz polowanie na susły przez jastrzębia. Ze względu na znajdującą się stosunkowo niedaleko od stanowiska fermę gęsi, na łące widywane są także stada kruków. Presja drapieżników może być szczególnie znacząca w okresie wychowu młodych, przed pierwszym koszeniem trawy (wynik późnego koszenia wynikającego z wymagań dopłat rolno-środowiskowych). Ocena U1.

W Jakubowie Lubińskim przy wejściach do nor dość często znajdowane są odchody lisa i kun. Pojedyncze nory są rozkopywane. W sąsiedztwie fragmentu łąki zasiedlonej przez susły stwierdzono system nor borsuka. Presja drapieżników jest prawdopodobnie wysoka (1) - zarówno ze względu na częstą obecność drapieżników, jak i wysoką trawę umożliwiającą niezauważone podejście drapieżników do susłów. Ocena U1.

W przypadku wszystkich wskaźników różnice między poszczególnymi stanowiskami wynikają z uwarunkowań lokalnych i nie stwierdzono żadnych prawidłowości regionalnych.

Podsumowanie i porównanie ocen stanu ochrony gatunku, w tym jego parametrów na badanych stanowiskach

Tab. 2. Parametry i ocena ogólna stanu ochrony na stanowiskach oraz porównanie wyników badań

Zestawienie i porównanie ocen stanu ochrony gatunku, w tym jego parametrów na badanych stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym) w roku 2013

Lp.	Lokalizacja stanowiska (obszar 2000 lub województwo)	Stanowisko	Oceny na stanowiskach			
			Populacja	Siedlisko	Perspektywy ochrony	Ocena ogólna
			Wyniki obecnych badań	Wyniki obecnych badań	Wyniki obecnych badań	Wyniki obecnych badań
1	Kamień Śl.	Kamień Śl.	U1	FV	FV	U1
2	Dolina Łachy	Głębowice	U1	U1	FV	U1
3	woj. dolnośląskie	Jakubowo L.	U2	U1	U2	U2
Suma ocen			2 U1 1 U2	1 FV 2 U1	2 FV 1 U2	2 U1 1 U2

Populacja

Stan populacji oceniany jest na wszystkich stanowiskach jako niewłaściwy. W przypadku Kamienia Śląskiego i Głębowic ocena U1 wynika przede wszystkim z tego, że obecna liczebność kolonii jest wciąż zdecydowanie (o rzędy wielkości) mniejsza niż potencjalna pojemność siedliska. W Kamieniu Śląskim kolonia osiągnęła liczebność ponad 700 osobników, która powinna gwarantować przetrwanie kolonii w dłuższym czasie. W Jakubowie Lubińskim, gdzie pod wpływem różnych czynników populacja się załamała i stwierdzono obecnie zaledwie kilka osobników susła moręgowanego, ocena wszystkich wskaźników populacji jest U2.

Siedlisko

W przypadku wskaźników siedliska, stanowisko w Kamieniu Śląskim wszystkie parametry są korzystne i zostały ocenione jako FV. Pozostałe stanowiska pod względem wszystkich parametrów kwalifikowały się jako U1, z wyjątkiem zarastania przed drzewa i krzewy, które dzięki karczowaniu przeprowadzonemu w ramach programu reintrodukcji susła moręgowanego jest obecnie bardzo ograniczone i wszędzie kwalifikuje się do wskaźnika FV.

Perspektywy ochrony

Trzy populacje objęte monitoringiem są wynikiem programu reintrodukcji, w ramach którego prowadzono szczegółowy, coroczny monitoring liczebności susłów.

Na stanowisku w Kamieniu Śląskim perspektywy ochrony gatunku są najlepsze – po kilku latach programu populacja osiągnęła poziom dający duże szanse na jej dalszy samodzielny wzrost, bez wzmacniania i innych działań ochronnych poza utrzymywaniem właściwego stanu siedliska. W przypadku Głębowic program jest na wcześniejszym stadium realizacji. Kolonia przekracza 100 osobników - jest to liczebność nie dająca jeszcze gwarancji sukcesu. Jednak w związku z jej obserwowanym wzrostem, w przypadku nadejścia sezonów korzystnych pod względem pogodowym jest duża szansa, że także w tej kolonii wkrótce poprawią się niektóre wskaźniki. Dlatego dla obu tych stanowisk ocena perspektyw jest dobra (FV).

W przypadku Jakubowa Lubińskiego, w wyniku niekorzystnych zmian w siedlisku oraz nierozpoznanych innych przyczyn stan kolonii jest bardzo niekorzystny (zaledwie kilka osobników) i szanse przetrwania tego stanowiska ocenia się jako małe (ocena perspektyw – U2). Zaniechano więc jego dalszego wzmacniania i w zamian tworzone jest nowe stanowisko w Rościśławicach (nie było objęte tym monitoringiem).

Ocena ogólna

Dla Kamienia Śląskiego i Głębowic ocena ogólna stanu ochrony to U1. Decyduje o tym przede wszystkim parametr populacja, który wciąż dla tych stanowisk jest niesatysfakcjonujący, choć stopniowo się poprawia. W przypadku Jakubowa Lubińskiego o ocenie ogólnej U2 także zdecydował parametr liczebności populacji, które jest zapewne w zaniku.

Zestawienie ocen wskaźników na obszarach Natura 2000

Tab. 3. Wskaźniki na obszarach Natura 2000 (liczba ob.)

Zestawienie ocen wskaźników dla gatunku suseł moręgowany na badanych obszarach N2000 w regionie biogeograficznym kontynentalnym; wartości w tabeli oznaczają liczbę obszarów

Parametr	Wskaźnik	Ocena (liczba obszarów)		
		FV właściwa	U1 niezadowolająca	U2 zła
Populacja	Liczebność		2	
	Powierzchnia zasiedlona		2	
Siedlisko	Powierzchnia potencjalnego stanowiska	1	1	
	Stan murawy potencjalnego stanowiska	1	1	
	Baza pokarmowa	1	1	
	Zarastanie przez drzewa i krzewy	2		
	Presja drapieżników	1	1	

Podsumowanie i porównanie ocen stanu ochrony gatunku, w tym jego parametrów w obszarach Natura 2000

Tab. 4. Parametry i ocena ogólna stanu ochrony na obszarach N2000 i porównanie wyników badań
Zestawienie ocen parametrów stanu ochrony gatunku na badanych obszarach N2000 w regionie biogeograficznym kontynentalnym w roku 2013

Obszar N2000	Oceny dla obszarów N2000			
	Populacja	Siedlisko	Perspektywy ochrony	Ocena ogólna
	Wyniki obecnych badań	Wyniki obecnych badań	Wyniki obecnych badań	Wyniki obecnych badań
Kamień Śląski	U1	FV	FV	U1
Dolina Łachy	U1	U1	FV	U1
Suma ocen	2 U1	1 FV 1 U1	2 FV	2 U1

Ponieważ w roku 2013 przeprowadzono po raz pierwszy badania w ramach ogólnokrajowego monitoringu koordynowanego przez GIOŚ, brak możliwości porównywania wyników dla obszarów Natura 2000.

W obszarze Natura 2000 „Kamień Śląski”, wyznaczonym przede wszystkim dla ochrony susza moręgowanego, sytuacja gatunku jest najlepsza. Została ona omówiona w punkcie 3B sprawozdania. W przypadku obszaru „Dolina Łachy”, mimo postulatów gatunek ten nie został dodany do listy przedmiotów ochrony w tym obszarze. Sytuacja susza tym obszarze została omówiona w punkcie 3B – stanowisko w Głębowicach jest jedynym miejscem występowania tego gatunku w tym obszarze.

Łączne oceny dla susza moręgowanego w obszarach Natura 2000 są podobne jak w przypadku całego kraju: populacja U2, siedlisko i perspektywy ochrony U1, łączna ocena dla gatunku to wciąż U2. Gatunek nie jest wystarczająco reprezentowany w sieci Natura 2000.

Oddziaływania i zagrożenia

Tab. 5. Oddziaływania na stanowiskach i porównanie wyników badań (liczba st.)

Podsumowanie aktualnych oddziaływań dla gatunku na badanych stanowiskach dla regionu biogeograficznego kontynentalnego

Kod	Oddziaływanie	liczba monitorowanych	Wpływ pozytywny (liczba stanowisk)			Wpływ neutralny (liczba stanowisk)			Wpływ negatywny (liczba stanowisk)		
			A	B	C	A	B	C	A	B	C
A03.03	zaniechanie / brak koszenia	3							1		
A04.03	zarzucenie pasterstwa, brak wypasu	3								2	1
K03.04	drapieżnictwo	3							1	2	
K03.06	antagonizm ze zwierzętami domowymi	3							1		
M01.03	powiedzie i zwiększenie opadów	3							3		

Aktualne, zidentyfikowane negatywne oddziaływania na susza moregowanego na monitorowanych stanowiskach można podzielić na trzy grupy.

Gatunek występuje w Polsce na swoim północnym skraju zasięgu i jest szczególnie wrażliwy na niekorzystne warunki pogodowe. Dotyczy to przede wszystkim chłódów i silnych deszczów w maju i czerwcu.

Kolejnym istotnym czynnikiem jest drapieżnictwo, przy czym na stanowiskach w Głębowicach i Jakubowie Lubińskim dotyczy ono głównie drapieżników dzikich, a w przypadku Kamienia Śląskiego największy wpływ mają koty i psy z pobliskich miejscowości.

Dla tego gatunku kluczowe znaczenie mają warunki siedliskowe – w tym wysokość murawy – zwłaszcza od połowy maja do połowy lipca, czyli od czasu gdy pierwsze młode zaczynają wychodzić na powierzchnię, do zakończenia dyspersji młodych i znalezienia przez nich swoich nowych terytoriów. Stąd odpowiednio często i wczesne koszenie lub wypasanie jest szczególnie ważne. Programy Rolnośrodowiskowe, które nastawione są wyłącznie na ptaki i wymuszają w Głębowicach u Jakubowie Lubińskim późne koszenia, mają negatywne oddziaływanie na suszy.

Tab. 6. Zagrożenia na stanowiskach i porównanie wyników badań (liczba st.)

Podsumowanie przewidywanych zagrożeń dla gatunku na badanych stanowiskach dla regionu biogeograficznego kontynentalnego.

Kod	Zagrożenie	łącznie liczba monitorowanych stanowisk	Wpływ (liczba stanowisk)		
			A	B	C
A03.03	zaniechanie / brak koszenia	3	3		
A04.03	zarzucenie pasterstwa, brak wypasu	3		3	
C01.04.01	kopalnie odkrywkowe	3		1	
D04.01	lotnisko	3		1	
G02.04	Bieżnia, tor wyścigowy	3	1		
J01.01	wypalanie	3		1	1
J03.02. 01	zmniejszenie migracji / bariery dla migracji	3		1	1
K03.04	drapieżnictwo	3	2	1	
K03.06	antagonizm ze zwierzętami domowymi	3	1		1
K05.01	zmniejszenie płodności / inbred	3	1	2	
M01.03	powódzie i zwiększenie opadów	3	3		

Generalnie zagrożenia są takie same jak negatywne oddziaływania wymienione wyżej. Dodatkowo, w przypadku Jakubowa Lubińskiego, z w mniejszym stopniu także Głębowic, zagrożeniem może być niska zmienność genetyczna tych grup. W przypadku Jakubowa liczebność kolonii spadła to zaledwie kilku osobników, a więc już wiadomo, że zmienność tej grupy jest zbyt mała i w przypadku jej wzrostu trzeba będzie ją uzupełnić o inne osobniki. W przypadku Głębowic liczebność populacji nigdy jeszcze nie spadła poniżej bezpiecznego poziomu (materiał do wsiedleń był bardzo urozmaicony genetycznie), jednak należy monitorować tę populację i za kilka lat przeprowadzić genetyczne badania kontrolne.

W Kamieniu Śląskim pewne potencjalne zagrożenia związane są dodatkowo z planami inwestycyjnymi, dotyczącymi rozwoju lotniska, planami otworzenia na nim samochodowego toru wyścigowego, a także zamierzeniami odkrywkowego wydobywania wapieni w pobliżu granic obszaru. Dla uniknięcia tych zagrożeń należy przestrzegać procedur ocen oddziaływania przedsięwzięć na obszary Natura 2000.

Informacja o gatunkach obcych

Tab. 7. Gatunki obce

Zestawienie informacji o gatunkach obcych, stwierdzonych w trakcie monitoringu gatunku

Obszar N2000	Stanowisko	Obserwowane gatunki obce (<i>lista gatunków</i>)
		Wyniki obecnych badań
Kamień Śląski	Kamień Śląski	przymiotno kanadyjskie <i>Conyza canadensis</i> – mało liczny przymiotno białe <i>Erigeron annuus</i> – mało liczny nawłóć kanadyjska <i>Solidago canadensis</i> – mało liczny
Dolina Łachy	Głębowice	Brak notowań gatunków obcych na stanowisku susła

Ocena zastosowanej metodyki monitoringu i ewentualne propozycje zmian wraz z uzasadnieniem – na podstawie badań prowadzonych w danym etapie.

Ponieważ metodyka ta była obecnie zastosowana po raz pierwszy w ramach monitoringu krajowego, a niektóre zasady opracowano na podstawie doświadczeń zdobytych podczas tych badań, nie ma jeszcze podstaw do proponowania jakichkolwiek jej zmian.

Propozycje działań ochronnych oraz wnioski dotyczące skuteczności dotychczas wykonywanych zabiegów

Kamień Śląski

Do tej pory: Wykarczowanie ok. 7 ha zarastającej łąki kserotermicznej - doprowadziło do odtworzenia łąki wraz z wieloma chronionymi i regionalnie rzadkimi gatunkami roślin i bezkręgowców.

Ścieżka edukacyjna i wieża obserwacyjna oraz tablice informacyjne na granicach - pomagają kanalizować ruch turystyczny i wykorzystywać stanowisko susłów do edukacji przyrodniczej.

Regularne koszenie, a na części stanowiska wypas koni - utrzymuje murawę we właściwym stanie (korzystnym dla susłów).

Zablokowanie wjazdów na drogę biegnącą przez stanowisko dużymi kamieniami - ruch ograniczony do jednośladów zmniejsza ryzyko śmierci susłów pod kołami pojazdów.

Zalecenia: Wypas na większej powierzchni – w tym owiec. Kontynuacja regularnego koszenia, walka z zarastaniem murawy kserotermicznej.

Głębowice

Do tej pory: Regularne koszenie - niezbędne dla utrzymania stanowiska susłów. Korzystniejsze byłoby dwa koszenia, w tym pierwsze w połowie maja, co obecnie nie jest dozwolone ze względu na warunki dopłat w programie rolnośrodowiskowym, z którego korzysta właściciel.

Zalecenia: W prowadzenie 2-krotnego koszenia w roku, w tym pierwszego około połowy maja, albo wypasu na stanowisku. Barrierka zapobiegająca wjeżdżaniu pojazdów na stanowisko susłów.

W przypadku utrzymania się populacji susłów na tym stanowisku, należy dodać ten gatunek do celów ochrony obszaru Natura 2000 „Dolina Łachy”.

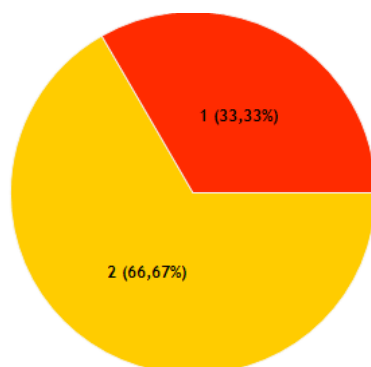
Jakubowo Lubińskie

Do tej pory: Wykarczowano krzewy zarastające łąkę. Przywrócona do użytkowania łąka została włączona do programu rolnośrodowiskowego, co ze względu na ograniczenia w częstotliwości i terminach koszeń pogarsza warunki bytowania susłów. Z powodu znaczącego ograniczenia liczby susłów, wzrostu zagrożeń i niemożności ich skutecznej, istotnej redukcji, zaniechano dalszego wzmacniania tej populacji.

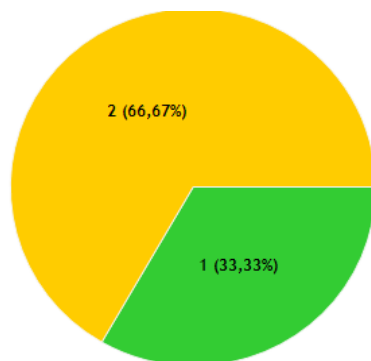
Zalecenia: W przypadku przetrwania susłów na tym stanowisku: ograniczanie presji drapieżników; pierwsze koszenie około połowy maja; znaczące wzmocnienie populacji susłami o dużym zróżnicowaniu genetycznym, w celu ograniczenia inbrodu.

Syntetyczne podsumowanie wyników dla gatunku

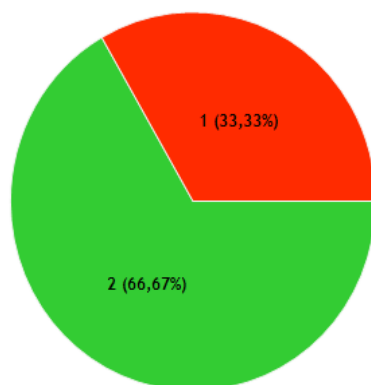
Populacja (2013)

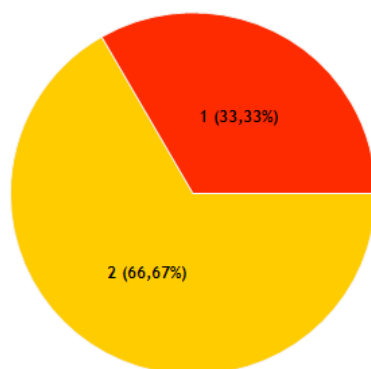
■ FV – stan właściwy ■ U1 – stan niezadowolający ■ U2 – stan zły ■ XX – stan nieznany

Siedlisko (2013)

■ FV – stan właściwy ■ U1 – stan niezadowolający ■ U2 – stan zły ■ XX – stan nieznany

Perspektywy ochrony (2013)

■ FV – stan właściwy ■ U1 – stan niezadowolający ■ U2 – stan zły ■ XX – stan nieznany

Ocena ogólna (2013)

■ FV – stan właściwy ■ U1 – stan niezadowolający ■ U2 – stan zły ■ XX – stan nieznany

Suseł moregowany wymarł w Polsce pod koniec lat 70 XX w. Trzy stanowiska objęte tym monitoringiem stanowią wynik programu reintrodukcji. Skala jego realizacji jest ograniczona dostępnością okazów do hodowli, produkcją młodych w hodowli oraz dostępnością dogodnych siedlisk.

Populacja

Stan populacji oceniany jest na wszystkich stanowiskach jako niewłaściwy. W przypadku 2 stanowisk (Kamienia Śląskiego i Głębowic) jest to ocena stan niezadowalający U1, ponieważ obecna liczebność kolonii jest wciąż zdecydowanie mniejsza niż potencjalna pojemność siedliska. W Kamieniu Śląskim kolonia osiągnęła liczebność ponad 700 osobników, która powinna gwarantować przetrwanie kolonii w dłuższym czasie. W Jakubowie Lubińskim populacja się załamała, stąd ocena stan zły U2.

Siedlisko

Stan siedlisk został oceniony jako właściwy FV na jednym stanowisku (Kamień Śląski). Dwa pozostałe stanowiska otrzymały ocenę U1, na co wskazywały prawie wszystkie wskaźniki, z wyjątkiem zarastania przed drzewa i krzewy, które dzięki karczowaniu przeprowadzonemu w ramach programu reintrodukcji susła moręgowanego jest obecnie bardzo ograniczone i wszędzie kwalifikuje się do oceny FV.

Perspektywy ochrony

Na stanowisku w Kamieniu Śląskim perspektywy ochrony gatunku są najlepsze. Po kilku latach programu populacja osiągnęła poziom dający duże szanse na jej dalszy samodzielny wzrost, bez wzmacniania i innych działań ochronnych poza utrzymywaniem właściwego stanu siedliska. W przypadku Głębowic program jest na wcześniejszym stadium realizacji. Kolonia przekracza 100 osobników. Choć jest to liczebność nie dająca jeszcze gwarancji sukcesu, jednak w związku z jej obserwowanym wzrostem, w przypadku nadejścia sezonów korzystnych pod względem pogodowym jest duża szansa, że także w tej kolonii wkrótce poprawią się niektóre wskaźniki. Dlatego dla obu tych stanowisk ocena perspektyw jest dobra (FV). W przypadku Jakubowa Lubińskiego, w wyniku niekorzystnych zmian w siedlisku oraz nierozpoznanych innych przyczyn stan kolonii jest bardzo niekorzystny (zaledwie kilka osobników) i szanse przetrwania tego stanowiska ocenia się jako małe (ocena perspektyw – U2). Zaniechano więc jego dalszego wzmacniania i w zamian tworzone jest nowe stanowisko w Rościśławicach (nie było objęte tym monitoringiem).

Podstawowe zagrożenia to niewłaściwe sposoby użytkowania łąk i pastwisk, na których występuje (w tym zbyt późne koszenie, lub jego brak i brak wypasu), niekorzystne warunki pogodowe w niektórych latach oraz ewentualne plany inwestycyjne, mogące wpływać na stanowiska susłów. Pewne znaczenie ma także presja drapieżników.

Ocena ogólna

Dla Kamienia Śląskiego i Głębowic ocena ogólna stanu ochrony to U1. Decyduje o tym przede wszystkim parametr populacja, który wciąż dla tych stanowisk jest niesatysfakcjonujący, choć stopniowo się poprawia. W przypadku Jakubowa Lubińskiego o ocenie ogólnej U2 także zadecydował parametr liczebności populacji, które jest zapewne w zaniku.

Jak wykazał monitoring, na jednym stanowisku kolonia susłów jest już dość duża i stabilna, na drugim wielkość kolonii jest obiecująca, a na trzecim prawdopodobnie gatunek tej w najbliższych latach zaniknie. Długotrwałość, kosztowność i niepewne rezultaty są cechą wszystkich programów reintrodukcji. Ponieważ względnie stabilne populacje susła moręgowanego występują w Polsce obecnie dopiero na 2 stanowiskach, a na obu zajmują jeszcze niewielką część potencjalnego siedliska, ocena parametru „populacja” dla tego gatunku jest obecnie U2, parametrów „siedlisko” i „perspektywy ochrony” U1, a łączna ocena dla gatunku to wciąż U2.

Konieczne jest kontynuowanie programu do czasu uzyskania zakładanych po najmniej 15 stabilnych stanowisk na terenie całego historycznego występowania gatunku. Ważne jest dostosowanie sposob

użytkowania (w tym zwłaszcza terminu pierwszego koszenia) do wymagań susłów. Wskazane jest włączenie tego gatunku do celów ochrony Obszaru Natura 2000 „Dolina Łachy”.